

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 3.2.2014
COM(2014) 38 final

ANNEX 22

PRÍLOHA

PORTUGALSKO

k

protikorupčnej správe EÚ

PORTUGALSKO

1. ÚVOD – HLAVNÉ CHARAKTERISTIKY A SÚVISLOSTI

Protikorupčný rámec

Strategický prístup. V posledných rokoch portugalské správne orgány vykonali niekoľko legislatívnych a inštitucionálnych protikorupčných opatrení. Vyšetovania veľkých prípadov korupcie pri verejnom obstarávaní v sektore obrany a financovaní politických strán spôsobili, že sa verejnosť opäť zaoberá touto nedoriešenou problematikou. Vláda sa zaviazala prostredníctvom legislatívnych zmien trestných predpisov ukončiť „éru beztrestnosti“, pričom sa zaoberala možnosťami kriminalizácie nezákonného obohacovania a prijatia nového zákona o nábore vysoko postavených úradníkov vo verejnej správe na základe zásluh. Okrem toho sa vláda v rámci programu obnovy hospodárstva zaviazala zlepšiť audítorské postupy, dohľad nad bankami a normy týkajúce sa zodpovednosti vo verejnej správe a štátnych podnikoch. Tiež prisľúbila sprísniť dohľad nad verejno-súkromnými partnerstvami (PPP), zvýšiť transparentnosť verejných výdavkov a kontrolu prebiehajúceho procesu privatizácie, opätovne prerokovať zmluvy o verejno-súkromných partnerstvách a reštrukturalizovať sektor obrany.¹ Tieto snahy by mohli predstavovať prvé kroky na ceste k vytvoreniu národnej protikorupčnej stratégie. Na účinnejšie riešenie rizík súvisiacich s korupciou je potrebné komplexnejšie úsilie orgánov presadzovania práva, interných a externých kontrolných orgánov a súdnictva.

Právny rámec. Parlament prijal v roku 2010 protikorupčný balík, v ktorom zaradil porušenie pravidiel mestského plánovania medzi trestné činy, predĺžil premlčacie doby trestných činov korupcie, zriadil centrálny register bankových účtov a pozmenil zákon o financovaní politických strán². Skupina štátov Rady Európy proti korupcii (GRECO) poukázala vo svojom hodnotení zverejnenom v októbri 2013 na to, že Portugalsko v uspokojivej miere implementovalo alebo nasledovalo šesť z trinástich odporúčaní týkajúcich sa stíhania trestnej činnosti a financovania politických strán. Ďalších šesť odporúčaní bolo implementovaných čiastočne a jedno zatiaľ nebolo implementované vôbec.³ Na začiatku roku 2013 boli prijaté zmeny a doplnenia trestných predpisov, vrátane zvýšenia trestných sadziieb za činy spáchané osobami, ktoré zastávajú politické funkcie, alebo vysoko postavenými verejnými činiteľmi.⁴ Začiatkom októbra 2013 bol v parlamente predložený návrh zákona o boji proti korupcii, ktorý obsahuje zmeny a doplnenia trestného zákonníka, zákona o zodpovednosti politických a vysoko postavených verejných činiteľov a zákona o podplácaní zahraničných úradníkov.⁵ Čo sa týka stíhania trestnej činnosti, zdá sa, že nedávne návrhy zákonov riešia zostávajúce nedostatky, na ktoré poukázala skupina GRECO, pokiaľ ide o výšku trestnoprávných postihov za trestné činy korupcie v súkromnom sektore, kriminalizáciu aktívnej strany obchodovania s vplyvom, premlčaciu dobu platnú pre obchodovanie s vplyvom a rozsah trestných činov korupcie, ktoré sa nevzťahujú na zahraničných úradníkov.

Inštitucionálny rámec. Vyšetovaním prípadov korupcie boli poverené špecializované orgány v rámci prokuratúry (Centrálny úrad pre vyšetovanie a trestné stíhanie) a polícia (Národná jednotka na boj proti korupcii). Aj Dvor audítorov zohráva hlavnú úlohu v boji proti korupcii. Rada pre predchádzanie korupcii, ktorá bola zriadená v rámci Dvora audítorov

¹ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp79_en.pdf

² Zákon č. 26 z 30. augusta 2010, ktorým sa mení a dopĺňa trestný poriadok. Zákon č. 32 z 2. septembra 2010, ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákonník. Zákon č. 55 z 24. decembra 2010.

³ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2013\)18_Interim_Portugal_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2013)18_Interim_Portugal_EN.pdf)

⁴ Zákon č. 4 zo 14. januára 2013.

⁵ Návrh zákona č. 453/XII.

v roku 2008, je poverená koordináciou a analýzou preventívnych politických opatrení⁶. Rada odporučila, aby všetky ústredné a miestne verejné orgány, vrátane štátnych podnikov, vypracovali plány riadenia rizík súvisiacich s korupciou⁷. Na posúdenie jej bolo predložených viac ako 1 000 plánov na predchádzanie korupcii. Dosah týchto plánov ešte treba zhodnotiť. Rada nemá verifikačné ani sankčné právomoci a nemôže kontrolovať obsah majetkových priznaní alebo konflikt záujmov. Tieto úlohy patria do právomoci ústavného súdu a generálneho prokurátora.

Prieskumy verejnej mienky

Prieskumy o vnímaní korupcie. Podľa osobitného prieskumu Eurobarometra o korupcii z roku 2013⁸ si 90 % respondentov v Portugalsku myslí, že korupcia je v ich krajine rozšírená (priemer EÚ: 76 %), a 72 % opýtaných uviedlo, že sa korupcia za posledné tri roky zhoršila. Okrem toho 36 % portugalských respondentov uviedlo, že korupcia má dosah na ich každodenný osobný život (priemer EÚ: 26 %). V roku 2011 Portugalci označili korupciu za jeden z hlavných problémov, ktoré ovplyvňujú demokratické inštitúcie⁹.

Skúsenosti s korupciou. Priame skúsenosti s drobným úplatkárstvom sú zriedkavé – menej ako 1 % obyvateľov (priemer EÚ: 4 %) a podnikov priznalo, že sa od nich očakávalo zaplatenie úplatku alebo o to boli požiadaní v niekoľkých konkrétnych odvetviach¹⁰. Portugalsko rovnako zaznamenalo nižšie percento v porovnaní s priemerom EÚ, pokiaľ ide o skúsenosti alebo stretnutie s korupciou¹¹.

Prieskumy o podnikateľskej sfére. Podľa prieskumu Eurobarometra z roku 2013 68 % podnikov v Portugalsku (druhé najvyššie percento v EÚ) vníma korupciu ako prekážku podnikania vo svojej krajine (priemer EÚ: 43 %)¹². V tom istom prieskume 87 % respondentov uviedlo, že zvýhodňovanie a korupcia poškodzujú hospodársku súťaž (priemer EÚ: 73 %), zatiaľ čo 79 % si myslí, že úplatkárstvo a využívanie známostí je často najjednoduchšou cestou k získaniu určitých verejných služieb (priemer EÚ: 69 %), a 76 % (najvyššie percento v EÚ) sa domnieva, že známosti v politike sú jediným spôsobom, ako uspieť v podnikaní (priemer EÚ: 47 %).

Východiská

Súkromný sektor. Portugalsko transponovalo všetky ustanovenia rámcového rozhodnutia 2003/568/SVV týkajúce sa definície aktívnej a pasívnej korupcie v súkromnom sektore, sankcií uplatniteľných voči fyzickým a právnickým osobám, ako aj zodpovednosti právnických osôb.¹³ Skupina GRECO však odporučila zvýšiť trestné sadzby za úplatkárstvo a obchodovanie s vplyvom v súkromnom sektore a zosúladiť rozsah kriminalizácie obchodovania s vplyvom v súkromnom a verejnom sektore. Zdá sa, že návrh zákona, ktorý bol parlamentu predložený v októbri 2013, sa pridrižiava týmto odporúčaním¹⁴. Pokiaľ ide

⁶ Zákon č. 54 zo 4. septembra 2008.

⁷ http://www.cpc.tcontas.pt/documentos/recomendacao_cpc_20090701.pdf.

⁸ Osobitný prieskum Eurobarometra č. 397 z roku 2013.

⁹ Medzi ostatné dôležité problémy, ktoré respondenti uviedli, patrila dôvera v politikov a výkonnú moc, neefektívna verejná správa a sociálna nerovnosť. Národný barometer o kvalite demokracie z roku 2011: http://www.bqd.ics.ul.pt/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=1&Itemid=75&lang=pt.

¹⁰ Ide to tieto odvetvia: zdravotná starostlivosť, polícia, colné orgány, súkromné spoločnosti.

¹¹ V prieskume Eurobarometra z roku 2011 a 2013 uviedlo 5 % portugalských respondentov, že v posledných 12 mesiacoch mali skúsenosť s prípadom korupcie alebo boli svedkom takéhoto prípadu, v porovnaní s 8 % priemerom EÚ.

¹² Flash Eurobarometer č. 374 z roku 2013.

¹³ COM(2011) 309 final, Druhá správa o vykonávaní rámcového rozhodnutia 2003/568/SVV zo 6. júna 2011: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/report_corruption_private_sector_en.pdf.

¹⁴ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2013\)18_Interim_Portugal_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2013)18_Interim_Portugal_EN.pdf).

o podplácanie v zahraničí, OECD vyjadrila obavy, že Portugalsko len vo veľmi nízkej miere vykonáva Dohovor OECD o boji proti podplácaniu, vzhľadom na to, že v období 2010–2011 prebiehali konania len v štyroch prípadoch a neboli začaté žiadne nové vyšetrovania¹⁵. Podľa portugalských orgánov boli od januára 2012 začaté tri nové vyšetrovania podplácania v zahraničí. V správe o konkurencieschopnosti Svetového ekonomického fóra sa Portugalsko prepadlo z 28. pozície v roku 2000 na 51. v roku 2013¹⁶. Podľa nedávnych štúdií o tieňovej ekonomike táto v roku 2012 predstavovala 19,4% HDP.¹⁷

Privatizácia. V dôsledku hospodárskej krízy boli s EÚ, Európskou centrálnou bankou (ECB) a Medzinárodným menovým fondom (MMF) odsúhlasené podmienky obnovy, vrátane štrukturálnych reforiem zameraných na zníženie deficitu a bremena verejného dlhu. V rámci medzinárodných plánov obnovy hospodárstva sa Portugalsko zaviazalo k urýchlenej rozsiahlej privatizácii štátnych aktív. Niektoré z týchto privatizácií sa stali predmetom polemík, keď sa v súvislosti s nimi objavili obvinenia o nezákonnom prístupe k dôverným informáciám a nedostatočnej transparentnosti. Portugalská Rada pre predchádzanie korupcii (CPC) upozornila na určité riziká spojené s korupciou v procese privatizácie a odporúčala zriaďovať monitorovacie výbory na začiatku procesu¹⁸. Vláda zriadila výbory na monitorovanie ex post. Aj parlament zriadil výbor, ktorého úlohou bolo sledovať implementáciu záväzkov týkajúcich sa hospodárskej obnovy. V roku 2013 bol mandát ombudsmana v súvislosti s prebiehajúcim procesom privatizácie rozšírený na súkromné subjekty, ktoré vykonávajú verejné právomoci alebo poskytujú služby všeobecného záujmu¹⁹.

Oznamovanie korupcie (whistleblowing). Existujú všeobecné predpisy o ochrane oznamovateľov korupcie vzťahujúce sa na zamestnancov verejného sektora.²⁰ Zákonník práce chráni zmluvných zamestnancov pred nespravodlivými opatreniami zamestnávateľov v prípade, že zamestnanec uplatní svoje právo napr. tým, že oznámi trestný čin. Zákon, ktorý upravuje povinnosti verejných činiteľov a štátnych zamestnancov, obsahuje podobné ustanovenia.²¹ Trestný poriadok okrem toho zaväzuje verejných činiteľov k tomu, aby oznamovali trestné činy, o ktorých sa dozvedia počas výkonu svojich povinností.²² Verejné inštitúcie však nemajú zavedené konkrétne mechanizmy, ktoré by zabezpečovali ochranu oznamovateľov korupcie v praxi. Súčasný rozsah právnej ochrany navyše nezahŕňa zamestnancov súkromného sektora, súdnicstvo, vládu ani činiteľov odborových zväzov. Návrh zákona, ktorý prijala vláda v októbri 2013, obsahuje zámer rozšíriť ochranu oznamovateľov korupcie na súkromný sektor. Rozširuje tiež pôsobnosť ustanovení trestného zákonníka o ochrane svedkov aj na oznamovateľov korupcie. S cieľom ďalej podporovať oznamovanie korupcie Centrálny úrad pre vyšetrovanie a trestné stíhanie v novembri 2010 spustil on-line nástroj na podávanie informácií.²³ OECD všeobecne poznamenala, že sú

15 Pozri porovnávacie údaje o vykonávaní na stránke: http://www.transparency.org/whatwedo/pub/exporting_corruption_progress_report_2013_assessing_enforcement_of_the_oecd.

16 http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

17 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/06_shadow_economy.pdf.

18 Výročná správa CPC o činnosti za rok 2012: http://www.cpc.tcontas.pt/documentos/relatorios/Rel_Actv_CPC_2012.pdf. Pozri tiež odporúčania portugalskej Rady pre predchádzanie korupcii (Recomendação do CPC, de 14 de Setembro de 2011, sobre Prevenção de riscos associados aos processos de privatizações; http://www.cpc.tcontas.pt/documentos/recomendacao_cpc_20110914.pdf) o rizikách spojených s privatizáciou.

19 <http://dre.pt/pdf/lsdip/2013/02/03400/0097900986.pdf>.

20 Zákon č. 19/2008 a nariadenie č. 190/2003.

21 Zákon č. 59 z 11. septembra 2008.

22 Článok 242 trestného zákonníka.

23 <http://www.smp.pt/?p=19482>.

potrebné ďalšie snahy na zabezpečenie účinných mechanizmov ochrany oznamovateľov korupcie.²⁴

Transparentnosť v lobizme. Neexistuje špecifická regulácia lobizmu, požiadavka registrácie lobistov alebo oznamovania ich kontaktov s verejnými činiteľmi.

2. OTÁZKY V CENTRE POZORNOSTI

Trestné stíhanie korupcie

Trestné stíhanie korupcie má zásadný význam pre vierohodnosť účinného a odrádzajúceho protikorupčného rámca. Prieskumy verejnej mienky svedčia o obavách verejnosti v tejto oblasti. Podľa osobitného prieskumu Eurobarometra o korupcii z roku 2013 sa 17% respondentov v Portugalsku nazdáva, že počet úspešných stíhaní korupcie je dostatočný na to, aby odradil ľudí od korupčného správania (priemer v EÚ je 26%), zatiaľ čo 77% sa vyjadriло, že prípady korupcie na vysokej úrovni nie sú stíhané v dostatočnej miere (priemer EÚ je 73%)²⁵.

Ministerstvo spravodlivosti oznámilo, že za korupciu a s ňou spojené trestné činy bolo za posledných desať rokov odsúdených 549 obžalovaných²⁶. Z toho 50 verejných činiteľov bolo odsúdených na trest odňatia slobody. Konania sa zdajú byť zdĺhavé, keďže len 8,5% z 838 prípadov týkajúcich sa korupcie, ktorých vyšetovanie sa začalo v rokoch 2004 až 2008, bolo do roku 2010 ukončených rozhodnutím súdu. Pritom 6,9% prípadov bolo do roku 2010 rozsúdených len v prvej inštancii.²⁷ Podľa policajných štatistík²⁸ o prípadoch korupcie v rokoch 2007 až 2012 sa počet nových, ukončených a prebiehajúcich prípadov korupcie znížil.²⁹ Počet prípadov korupcie, v ktorých bolo vydané rozhodnutie v prvej inštancii, sa v období 2007–2011 tiež znížil z okolo 60 prípadov v roku 2007 na 49 v roku 2011, zatiaľ čo počet obžalovaných sa zvýšil zo 105 v roku 2007 na 149 v roku 2011.³⁰ Priemerné trvanie konania v prvej inštancii sa pohybovalo od 14 mesiacov v roku 2007 do 12 mesiacov v roku 2011.³¹ Existujú prípady obvinení z korupcie na vysokej úrovni alebo nezákonného financovania politických strán, v ktorých súdne konania trvali viac ako šesť rokov. Zložité prípady korupcie často nie sú ukončené dostatočne rýchlo a len zriedkavo vedú k vynúteniu právoplatných sankcií s odrádzajúcim účinkom.³² Prieťahy a pomerne malé percento odrádzajúcich rozsudkov vyvolali pochybnosti o schopnosti justičného systému účinne stíhať trestnú činnosť.

Pokiaľ ide o stíhanie, začalo sa diskutovať o schopnosti špecializovaného Centrálného úradu pre vyšetovanie a trestné stíhanie a Národnej jednotky na boj proti korupcii zvýšiť počet

²⁴ <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/44424102.pdf>

²⁵ Osobitný prieskum Eurobarometra č. 397 z roku 2013.

²⁶ Približne 60 odsúdení za rok:

http://www.siej.dgpi.mj.pt/webeis/index.jsp?username=Publico&pgmWindowName=pgmWindow_634832407639218750.

²⁷ A corrupção participada em Portugal 2004-2008. Resultados globais de uma pesquisa em curso [záverečná správa]. Lisabon: PGR/DCIAP a CIES-ISCTE.

²⁸ Generálne riaditeľstvo justičnej polície – Tematický štatistický bulletin, máj 2013 – štatistiky o korupcii za roky 2007 – 2012.

²⁹ Od roku 2007 do roku 2012 klesol počet prípadov o 38,6 %, čo zodpovedá ročnej miere poklesu o 11,5 %. Rovnako klesol počet dokončených prípadov, t. j. pokles o 30,5 % od roku 2007 do roku 2012 s ročnou mierou poklesu o 8,7 %.

³⁰ Generálne riaditeľstvo justičnej polície – Tematický štatistický bulletin, máj 2013 – štatistiky o korupcii za roky 2007 – 2012.

³¹ Tamže.

³² <http://www.transparencia.pt/wp-content/uploads/2011/07/Corrupção-Fora-de-Prazo-Vs.-Imprensa.pdf>.

a kvalitu vyšetrovaní³³. Program hospodárskej obnovy Portugalska z júna 2011 obsahuje záväzok pripraviť udržateľnejší a transparentnejší rozpočet pre súdnicstvo. Plán reformy súdnicstva sa implementuje³⁴. Prevádzkovú nezávislosť prokuratúry zaručuje ústava a zákon³⁵. Vyskytli sa však prípady, keď vyvolali znepokojenie zmeny v zložení skupín prokurátorov vyšetrojúcich prípady vysokopostavených obvinených. Zdá sa, že Dvor audítorov má k dispozícii dostatok zdrojov na účinné pôsobenie. Lepšia spolupráca medzi Dvorom audítorov a ostatnými kontrolnými mechanizmami na jednej strane a orgánmi presadzovania práva na druhej strane by mohla ďalej zvýšiť účinnosť odhaľovania a stíhania korupcie.

Financovanie politických strán

Politické strany v Portugalsku sú financované predovšetkým zo štátnych zdrojov. Od roku 2005 dohliada na účtovníctvo politických strán jeden orgán: jednotka pre účtovníctvo a financovanie politických strán (ECFP). Patrí pod ústavný súd a má právomoc vykonávať audit *ex officio*. V roku 2010 zablahožela skupina GRECO Portugalsku k jeho podrobnému právnomu rámcu, podľa ktorého sa riadi financovanie politických strán, vrátane podrobných pravidiel upravujúcich súkromné financovanie, obmedzení darov a zákazu podnikových darov. Skupina GRECO však zároveň zistila aj nedostatky týkajúce sa účtovných závierok politických strán, ktoré sa zverejňovali so značným oneskorením a v neprehľadnej podobe, najmä pokiaľ ide o financovanie predvolebných kampaní. Skupina preto predložila viacero odporúčaní, ktoré sa týkali o. i. zlepšenia monitorovania a lepšej odbornej prípravy v oblasti implementácie práva³⁶. V októbri 2013 dospela k záveru, že väčšina jej odporúčaní týkajúcich sa financovania politických strán bola implementovaná uspokojivo³⁷. Odporučila však zaviesť častejšie podávanie správ o príjmoch a výdavkoch spojených s predvolebnými kampaňami a posilniť schopnosť ústavného súdu účinne zabezpečiť včasný proces monitorovania ročných účtovných závierok strán a predvolebných kampaní. Okrem toho odporučila analyzovať príspevky tretích strán rôznym politickým aktérom.

V súvislosti s financovaním politických strán parlament prijal v decembri 2010 legislatívne zmeny³⁸, ktoré vyvolali viacero nových otázok. Zaviedli sa nové zdroje financovania, ktoré môžu znamenať určité riziko obchádzania mechanizmov dohľadu, ako sú príspevky volebným kandidátom bez stanoveného stropu a nové druhy verejných dotácií politickým skupinám v parlamente vyplácané priamo stranám. Činnosti spojené so získavaním finančných prostriedkov sa už plne nedokumentujú a pôžičky nie sú úplne transparentné. Prostredníctvom legislatívnych zmien sa tiež zaviedla nová forma nepriamej dotácie obsahujúca ustanovenie, ktoré retroaktívne umožňovalo a potvrdzovalo platnosť prevodov od regionálnych parlamentov politickým stranám, pričom podľa predchádzajúceho zákona neboli tieto prevody možné a ústavný súd ich v minulosti označil za nezákonné³⁹.

V nadväznosti na úsporné opatrenia boli obmedzené dotácie, znížila sa horná hranica výdavkov na predvolebnú kampaň a zaviedli sa prahy na dotácie na exteriérovú reklamu⁴⁰.

33 Podľa hodnotenia národných systémov bezúhonnosti, ktoré organizácia Transparency International vydala v roku 2012, vyšetrovacie orgány, a najmä špecializované jednotky prokuratúry zameriavajúce sa na trestné činy spojené s korupciou, pracujú v napätých finančných podmienkach.

34 http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp79_en.pdf.

35 Ústava Portugalskej republiky, siedma revízia (2005), kapitola IV. Zákon č. 60/98 (27. augusta 1998) o štatúte prokuratúry.

36 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3\(2010\)6_Portugal_Two_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3(2010)6_Portugal_Two_EN.pdf).

37 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2013\)18_Interim_Portugal_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2013)18_Interim_Portugal_EN.pdf).

38 Zákon č. 55 z 24. decembra 2010.

39 Rozhodnutia: 515/2009 a 498/2010.

40 Zákon č. 1 z 3. januára 2013.

Na začiatku roka 2013 bol prijatý nový predpis o štandardizácii postupov pre účtovné závierky politických strán. Jeho cieľom je zvýšiť transparentnosť zavedením spoločného formátu⁴¹ pre predkladanie účtovných závierok politických strán a predvolebných kampaní⁴², ktorý sa týka aj interných štruktúr politických strán, vrátane ich regionálnych a miestnych organizácií. Účtovné závierky politických strán sa zverejňujú na stránke jednotky pre účtovníctvo a financovanie politických strán (ECPF) do piatich až ôsmich dní od ich predloženia.

Niektoré z prípadov spojených s korupciou, ktoré sa v posledných rokoch dostali do povedomia verejnosti, sa týkali obvinení z nezákonných postupov pri financovaní politických strán. ECPF síce prijala opatrenia na posilnenie svojich činností dohľadu, jej právomoci uplatňovať administratívne sankcie sú však naďalej obmedzené. Ústavný súd ukladá v posledných rokoch vyššie pokuty v prípadoch, v ktorých boli zistené nezrovnalosti vo financovaní politických strán. V jednom prípade ústavný súd uložil spoločnosti pokutu vo výške 600 000 EUR za nezákonné financovanie politickej strany⁴³. V tomto prípade sa pokuta uložila aj generálnemu riaditeľovi spoločnosti a pokladníkovi strany.

Momentálne neexistuje žiadny etický kódex, ktorý by sa vzťahoval na volených činiteľov na ústrednej a miestnej úrovni, a ani žiadne sprievodné sankcie za porušenie pravidiel bezúhonnosti (iné ako trestná činnosť) zaručujúce presadzovanie vysokých noriem bezúhonnosti. Jediný etický kódex sa vzťahuje na úradníkov verejnej správy⁴⁴. Takéto kódexy pre volených činiteľov spojené s právnymi ustanoveniami o sankciách uplatniteľných v prípade porušenia etických pravidiel by zvýšili štandardy bezúhonnosti a zodpovednosti a zaistili širokú škálu netrestných sankcií za neetické správanie, ktoré poškodzuje verejný záujem. Vzhľadom na špecifiká netrestných postihov vzťahujúcich sa na volených činiteľov v porovnaní s inými kategóriami verejných činiteľov (t. j. menovaní činitelia, štátni zamestnanci atď.) by tiež zaistili účinnejšiu implementáciu pravidiel bezúhonnosti pomocou samoregulačných riešení.

Rozpory záujmov a zverejňovanie majetku

Na národnej úrovni sú poslanci parlamentu a ministri zo zákona povinní priznať všetky reálne i možné rozpory záujmu. Ich vyhlásenia sú zaznamenané vo verejnom registri, ktorý je dostupný na internete⁴⁵. Boli prijaté opatrenia na zaistenie, že vyhlásenia budú podané v elektronickom formáte. Volení činitelia musia navyše dodržiavať pravidlá týkajúce sa nezlučiteľnosti⁴⁶ a zverejňovania majetkových pomerov⁴⁷. Všetci poslanci parlamentu, ministri, iní volení a vysokopostavení menovaní činitelia musia na začiatku a na konci svojho funkčného obdobia predložiť ústavnému súdu majetkové priznanie⁴⁸. Tieto priznania sú podrobné, avšak neuvádza sa v nich majetok vo vlastníctve rodinných príslušníkov volených činiteľov alebo osôb im blízkych.

41 <http://www.tribunalconstitucional.pt/tc/file/regulamento%202013.pdf?src=1&mid=1971&bid=1303>.

42 Nariadenie č. 16 z 10. januára 2013.

43 Tribunal Constitucional, Acórdão 371/2007. Lisabon, 27. 6. 2007.
<http://www.tribunalconstitucional.pt/tc/acordaos/20070371.html>.

44 <http://dre.pt/pdf/lsdip/2008/09/17400/0626006274.pdf>.

45 Zákon č. 24/95 z 18. augusta, zákon č. 28/95 z 18. augusta, zákon č. 3/2001 z 23. februára, novela č. 9/2001 z 13. marca, zákon č. 45/2006 z 25. augusta, zákon č. 43/2007 z 24. augusta.

46 Nezlučiteľnosť sa týka vykonávania viacerých funkcií.

47 Zákon č. 64 z 26. augusta 1993.

48 Zákon č. 4/83 z 2. apríla, zákon č. 38/83 z 25. októbra, zákon č. 25/95 z 18. augusta, zákon č. 19/2008 z 21. apríla, zákon č. 30/2008 z 10. júla, zákon č. 38/2010:
www.parlamento.pt/Legislacao/Documents/Legislacao_Anotada/ControlePublicoRiquezaTitularesCargosPoliticossimples.pdf.

Ústavný súd a generálny prokurátor zodpovedajú za overenie všetkých priznaní⁴⁹. V roku 2010 sa legislatívnymi zmenami rozšíril rozsah priznaní a ústavný súd rozhodol o širokej interpretácii tohto rozsahu⁵⁰. V prípade poslancov parlamentu je za záležitosti súvisiace s bezúhonnosťou a disciplinárne aspekty zodpovedná etická komisia. Poslanci môžu byť nútení vzdať sa svojej funkcie v prípade, že etická komisia zistí akýkoľvek nesúlad alebo prekážku. Nie je však jasné, ako často uvedené inštitúcie vykonávajú kontroly, a orgány uvádzajú len niekoľko prípadov zbavenia funkcie⁵¹. Generálny prokurátor zdôraznil, že na zvýšenie účinnosti systémov verifikácie je potrebné posilniť kapacitu ústavného súdu a zlepšiť medziinštitucionálnu spoluprácu a výmenu informácií⁵².

Rada pre predchádzanie korupcii upozornila na tzv. postupy otáčavých dverí. V niektorých prípadoch ministri zodpovední za verejné práce dostali funkciu vo vedení spoločností, s ktorými podpísali zmluvy v rámci svojich predchádzajúcich právomocí. Tieto spoločnosti sa neskôr snažili o účasť na verejno-súkromných partnerstvách. Rada preto odporučila vytvoriť mechanizmy na monitorovanie a riadenie rozporov záujmov, najmä pokiaľ ide o tzv. postupy otáčavých dverí⁵³.

Na miestnej úrovni nie sú rozpory záujmov jednotne regulované. Volení činitelia na miestnej úrovni sú povinní priznať rozpor záujmov iba v prípade, že mestské zastupiteľstvá prijali právny predpis, ktorý to nariaďuje.

Na štátnych zamestnancov⁵⁴ sa vzťahujú predpisy o zverejňovaní majetkových pomerov, konflikte záujmov a nezlučiteľnosti⁵⁵. Od roku 1997 sa uplatňuje všeobecný etický kódex verejnej správy, v ktorom sa ustanovujú základné zásady verejnej služby: zákonnosť, spravodlivosť, nestrannosť, lojalita a bezúhonnosť⁵⁶.

V právnych predpisoch prijatých v roku 2013, ktoré sa týkajú služobného poriadku súdnych úradníkov, sa ustanovujú pravidlá nezlučiteľnosti, ako aj kritériá vylúčenia osôb odsúdených za korupciu z takýchto funkcií⁵⁷. Ombudsman⁵⁸ i Rada pre predchádzanie korupcii odporučili prijať komplexný etický kódex verejnej správy. Ministerstvo spravodlivosti sa rozhodlo zahrnúť takýto kódex do kódexu administratívnych postupov, ktorý sa v súčasnosti reviduje.

V nadväznosti na záväzky prijaté v memorande o porozumení v hospodárskej a finančnej politike sa súčasná legislatíva zameriava na objektívnejší postup pri náboře verejných činiteľov, vrátane stredného manažmentu, pričom stanovuje kritériá transparentnosti, nestrannosti a zásluh⁵⁹.

49 Legislatívne zmeny, ktoré zaviedol zákon č. 19/2008, umožnili posilniť spoluprácu medzi štátnym zástupcom a ústavným súdom, pokiaľ ide o overovanie majetkových priznaní.

50 Zákon č. 38 z 2. septembra 2010. Rozhodnutie ústavného súdu č. 302/2011: <http://www.tribunalconstitucional.pt/tc/acordaos/20110302.html>.

51 Generálny prokurátor uvádza iba 4 prípady v roku 2011, v ktorých správne sudy požadovali zbavenie funkcie. Príslušní úradníci sa často rozhodnú odstúpiť skôr, ako súd vydá rozhodnutie: http://www.pgr.pt/pub/relatorio/2011/Relatorio-do-Ministerio-Publico_2011.pdf.

52 Správa o činnosti štátneho zástupcu za rok 2011: http://www.pgr.pt/pub/relatorio/2011/Relatorio-do-Ministerio-Publico_2011.pdf.

53 Conselho de Prevenção da Corrupção, Recomendação do CPC de 7 de Novembro de 2012, na http://www.cpc.tcontas.pt/documentos/recomendacao_conflictos_interesse.pdf.

54 Štátni zamestnanci, ktorí nie sú volení ani politicky menovaní.

55 Zákon č. 12A z 27. februára 2008.

56 Uznesenie Rady ministrov 47/1997.

57 Zákon č. 22 z 26. februára 2013.

58 http://www.provedor-jus.pt/site/public/archive/doc/Rec_1B2012.pdf.

59 Zákon č. 8 z 18. januára 2012.

Verejné obstarávanie

Verejné obstarávanie má významný podiel na portugalskom hospodárstve. V roku 2011 predstavovali stavebné práce, tovary a služby v rámci verejného obstarávania v Portugalsku 19,6 % jeho HDP. V tom istom roku predstavovala hodnota výziev na predkladanie ponúk zverejnených v úradnom vestníku 10,9% celkových výdavkov na stavebné práce, tovary a služby⁶⁰.

Právny rámec verejného obstarávania v Portugalsku poskytuje záruky transparentnosti, nediskriminácie a spravodlivej hospodárskej súťaže. V júli 2012 boli prijaté zmeny a doplnenia kódexu verejného obstarávania s cieľom zlepšiť postupy pri udeľovaní verejných zákaziek a zaistiť transparentnejšie a konkurencieschopnejšie podnikateľské prostredie⁶¹. Zmeny a doplnenia sa zamerali najmä na mechanizmy udeľovania dodatočných zákaziek na práce a služby a odstránenie výnimiek umožňujúcich priame zadanie zákazky. Predpisy týkajúce sa Dvora audítorov boli v roku 2012 doplnené, aby sa posilnili právomoci a najmä schopnosť dvora vykonávať kontroly verejných zákaziek ex ante a ex post⁶².

Osvedčený postup: transparentnosť postupov verejného obstarávania

Program elektronického obstarávania bol spustený v júni 2003 ako centralizovaná a kvalitná platforma, ktorá podporuje efektívnosť a hospodársku súťaž zvýšením transparentnosti a prináša úspory do procesu verejného obstarávania. Využívaním elektronického obstarávania sa vďaka zvýšenej transparentnosti vytvára rámec na lepšie odhaľovanie nezrovnalostí ovplyvňujúcich proces verejného obstarávania a predchádzanie im, vrátane korupčných postupov.

Portál <http://www.ancp.gov.pt/EN/Pages/Home.aspx> umožňuje prevziať si bezplatne celú súťažnú dokumentáciu a špecifikácie. Na portáli sa zároveň on-line zverejňujú výzvy na predkladanie ponúk, prijímajú sa otázky dodávateľov a riadia všetky výmeny informácií. Nástroj správy zmlúv umožňuje načítavanie verejných zmlúv, monitorovanie uzavretých zmlúv a elektronickú fakturáciu. Systém správy informácií zároveň pomáha zbierať, ukladať a systematizovať štatistiku o procese verejného obstarávania.

Portugalsko od roku 2008, keď nadobudol účinnosť zákon o verejných zákazkách, prevádzkuje národný internetový portál BASE (www.base.gov.pt), kde sa centrálné zhromažďujú informácie o takýchto zákazkách. Portál spravuje Stavebný a realitný ústav (InCI). V portáli BASE sa zhromažďujú údaje z elektronického vydania portugalského úradného vestníka a certifikovaných elektronických platforiem týkajúce sa postupov verejných a užších súťaží pred zadaním zákazky. Všetci verejní obstarávatelia zapisujú údaje o zmluvách do vyhradenej časti portálu, načítavajú zmluvy a zaznamenávajú údaje o ich plnení. V období od roku 2008 do roku 2011 sa na portáli BASE zverejňovali len zmluvy týkajúce sa priameho zadania zákazky. V dôsledku opatrení prijatých v rámci programu obnovy sa od januára 2012 musia na portáli BASE zverejňovať všetky zmluvy vyplývajúce zo všetkých typov konaní, ktoré sa riadia zákonom o verejných zákazkách. Zároveň sa tu zverejňujú aj údaje o plnení zmluvy. Zverejňovanie zmlúv na portáli BASE aj v úradnom vestníku je v súčasnosti povinné v prípade priamych zadaní, zvýšenie ceny už uzavretých zmlúv o 15 % a pri hrozbe pokuty. Dostupné údaje neumožňujú verejnosti priebežne monitorovať

⁶⁰ http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf

⁶¹ Dekrét 149/2012, zverejnený 12. júla 2012.

⁶² Lei de Organização e Processo e Regulamento Geral do Tribunal de Contas (versão consolidada - Janeiro de 2012), <http://www.tcontas.pt/pt/apresenta/legislacao/LOPTC.pdf>.

postupy. Tieto údaje sú však zaznamenané v databáze a sú prístupné orgánom vykonávajúcim audit.

Podľa prieskumu Eurobarometra o korupcii v podnikateľskej sfére⁶³ z roku 2013 sa 78% opýtaných v Portugalsku nazdáva, že korupcia je bežná pri verejných obstarávaníach organizovaných štátnymi orgánmi (priemer v EÚ: 56%) a 83% si myslí, že je to tak pri obstarávaníach miestnych samospráv (priemer v EÚ: 60%). Respondenti, ktorých podniky sa zúčastnili na verejnom obstarávaní v posledných troch rokoch, vnímajú ako všeobecne rozšírené tieto praktiky: podmienky prispôbené na mieru určitým spoločnostiam (72%), zneužívanie rokovacieho konania (63%), rozpor záujmov pri vyhodnocovaní ponúk (67%), vopred dohodnuté ponuky medzi uchádzačmi (65%), nejasné výberové alebo hodnotiace kritériá (68%), zneužívanie dôvodov urgentnosti s cieľom vyhnúť sa súťažnému konaniu (74%), upravovanie zmluvných podmienok po uzatvorení zmluvy (62%) a zapojenie uchádzačov do prípravy podmienok konania (57%). Tieto ukazovatele vnímania zo strany verejnosti, hoci sa netýkajú nevyhnutne priamo korupcie, odzrkadľujú rizikové faktory zvyšujúce náchylnosť postupov verejného obstarávania na korupciu.

Rada pre predchádzanie korupcii vo svojej správe z roku 2009 upozornila na oblasti rizika korupcie pri verejnom obstarávaní: nedostatočné monitorovanie a overovanie rozporu záujmov a zvýhodňovania, nedostatočné povedomie o rizikách súvisiacich s korupciou medzi štátnymi zamestnancami, obmedzené sledovanie zmien zmlúv a slabé mechanizmy overovania vo fáze po udelení verejnej zákazky a v implementačnej fáze⁶⁴. Zatiaľ čo na vyšších činiteľov, ktorí sú volení či menovaní, sa vzťahujú pravidlá o zverejňovaní majetkových pomerov a vyhlásení o vylúčení rozporu záujmov, na úradníkov venujúcich sa verejnému obstarávaniu sa táto povinnosť nevzťahuje⁶⁵.

Nedávno boli vyjadrené obavy v spojitosti s verejno-súkromnými partnerstvami (PPP). Vláda vo veľkej miere využívala PPP na spustenie stavebných prác v rámci verejného obstarávania, ktoré potom riadili súkromní investori prostredníctvom koncesíí. Išlo o širokú škálu prác od výstavby nemocníc a vodovodných systémov až po výstavbu ciest. Začiatkom roka 2012 boli prijaté právne predpisy zriaďujúce technickú jednotku na monitorovanie projektov s cieľom posilniť dohľad nad týmto postupom⁶⁶. Pracovníci tejto novej jednotky podliehajú právnym predpisom o zverejňovaní majetkových pomerov, rozpore záujmov a nezlučiteľnosti, ktoré sa vzťahujú na všetkých verejných činiteľov. Je tiež zavedená trojročná lehota po odchode z jednotky, počas ktorej bývalí zamestnanci nemôžu prijať pracovné miesto alebo poskytnúť služby subjektom, ktoré sú alebo boli partnermi v postupoch PPP, ktoré jednotka monitorovala.

Dvor audítorov nedávno vydal správu o PPP v odvetví cestnej dopravy, v ktorej sa uvádza, že audítori objavili súbežné zmluvy medzi štátnou spoločnosťou správy ciest (*Estradas de Portugal*), súkromnými partnermi a bankami, ktoré financovali tento obchod⁶⁷. Dvor zdôraznil, že pomerne zložitý model riadenia a financovania odvetvia cestnej dopravy bránil finančnej kontrole. Dodal, že jestvujúce modely PPP si vyžadujú prísnejšiu kontrolu a dohľad riadiacich orgánov. DCIAP začal nedávno vyšetrovať obvinenia zo získavania nezákonnej hospodárskej výhody, nesprávnych úradných postupov, korupcie a obchodovania s vplyvom

⁶³ Flash Eurobarometer č. 374 z roku 2013.

⁶⁴ Správa Rady pre predchádzanie korupcii k dotazníku o hodnotení riadenia rizík korupcie a súvisiacich trestných činov vo verejnom obstarávaní a poskytovaní verejných dotácií, 2009: http://www.cpc.tcontas.pt/documentos/relatorio-sintese_avaliacao_gestao_riscos_corrupcao.pdf.

⁶⁵ Controle Público da Riqueza dos Titulares de Cargos Políticos, zákon č. 4 z 2. apríla 1983 a následné zmeny a doplnenia prostredníctvom zákona č. 38 z 25. októbra 1983, zákona č. 25 z 18. augusta 1995, zákona č. 19 z 21. apríla 2008, zákona č. 30 z 10. júla 2008, zákona č. 38 z 2. septembra 2010.

⁶⁶ Dekrét č. 111 z 23. mája 2012.

⁶⁷ Tribunal de Contas, 2012, Auditoria ao Modelo de Gestão, Financiamento e Regulação do Setor Rodoviário, Relatório n.º 15/2012 – 2.ª Secção, s. 10 – 11. Dostupné na stránke: <http://static.publico.pt/docs/politica/auditoriaPPP.pdf>.

pri podpise viacerých koncesíí na výstavbu diaľnic, ich uplatňovaní a opätovnom prerokovaní, Prokurátori okrem toho začali trestné vyšetrovanie v prípade bývalých vládnych činiteľov v spojitosti s rokovaním o koncesiách a ich opätovným prerokovaním, ktoré príjemcom údajne priniesli neočakávané výhody. Bol zriadený aj parlamentný vyšetrovací výbor. Vo všeobecnosti sú dôvodom na znepokojenie tzv. postupy otáčavých dverí medzi pracovnými miestami vo vláde a verejnej správe s rozhodovacími právomocami a dohľadom nad PPP a súkromnými spoločnosťami podieľajúcimi sa na týchto PPP⁶⁸. Dvor audítorov informoval aj o slabých miestach niektorých PPP na miestnej úrovni, pričom upozornil na nedostatočnú transparentnosť vo výberových konaniach, nedostatky v hodnotení projektov, nejasné odôvodnenie rozhodnutí o udelení zákazky a zdržania pri zriaďovaní monitorovacích výborov⁶⁹. Vláda v súčasnosti opäť prerokováva viacero PPP, najmä v oblasti cestnej dopravy, s cieľom zmenšiť objem finančných záväzkov verejných orgánov. V roku 2013 a ďalších rokoch sa očakávajú značné úspory⁷⁰.

Rozvoj miest

Portugalsko má 308 obcí a 3 092 spoločenstiev, ktoré sú zodpovedné za mestské plánovanie. Portugalské orgány považujú mestské plánovanie za jedno z odvetví, ktoré sú najviac náchylné na korupciu. Dokladá to skutočnosť, že po legislatívnej zmene prijatej v roku 2010 sa porušenie predpisov mestského plánovania považuje za samostatný trestný čin⁷¹. V zákone o pôsobení Rady pre predchádzanie korupcii sa navyše ustanovuje, že územné plánovanie patrí medzi odvetvia s najväčším rizikom korupcie a rada by ho mala dôsledne analyzovať⁷². Ombudsman už zasahoval v prípadoch zneužitia právomocí a nezákonného postupu v oblasti mestského plánovania a stavených povolení na obecnej úrovni⁷³. Medzi faktory, ktoré zvyšujú riziko korupcie v tejto oblasti, patria: potenciálne vysoké zisky, zložité regulačné rámce vrátane mestských územných plánov, rozsiahle diskrečné právomoci miestnych samospráv pri zmenách územného rozdelenia, schvaľovaní projektov a udeľovaní povolení, ako aj slabé mechanizmy kontroly a rovnováhy⁷⁴. Je potrebné ďalej vylepšovať preventívne mechanizmy v tejto oblasti, keďže právomoci miestnych samospráv sa v posledných dvoch desaťročiach rozšírili, avšak bez primeraného rozšírenia mechanizmov kontroly a rovnováhy.

Podľa štúdie, ktorej vypracovanie koordinoval DCIAP, z 838 súdnych prípadov spojených s korupciou, ktoré sa analyzovali v rokoch 2004 – 2008, boli do 345 prípadov zapojené miestne orgány verejnej správy a obecné podniky a súviseli s mestským rozvojom, udeľovaním licencií a verejným obstarávaním⁷⁵. Rada pre predchádzanie korupcii konštatovala, že v roku 2012 sa takmer polovica rozhodnutí súdu v oblasti korupcie týkala miestnych orgánov verejnej správy⁷⁶. Počet vyšetrovaní sa celkovo zvýšil, avšak iba veľmi málo starostov, primátorov alebo členov obecnej rady bolo odsúdených právoplatným súdnym rozhodnutím.

⁶⁸ 'Corrupção', autor: Luis de Sousa, zverejnené: Fundação Francisco Manuel dos Santos, 2011, s. 52 – 53.

⁶⁹ http://www.tcontas.pt/pt/actos/rel_auditoria/2012/1s/audit-dgtr-rel004-2012-1s.pdf

⁷⁰ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp124_en.pdf

⁷¹ Články 278 a 382 trestného zákonníka doplnené prostredníctvom zákona č. 32 z 2. septembra 2010, ktoré nadobudli účinnosť 1. marca 2013.

⁷² Článok 7 zákona č. 54/2008.

⁷³ <http://www.provedor-jus.pt/?idc=16&idi=15214>

⁷⁴ TIAC (2012), Corrupção e Urbanismo: as preocupações da TIAC.: <http://www.transparencia.pt/wp-content/uploads/2012/03/CORRUP%C3%87%C3%83O-E-URBANISMO-AS-PREOCUPA%C3%87%C3%95ES-DA-TIAC.pdf>

⁷⁵ Estudo da Corrupção em Portugal - A Realidade Judiciária - Um enfoque Sociológico: <http://www.cies.iscte.pt/projectos/ficha.jsp?pkid=365>

⁷⁶ http://www.cpc.tcontas.pt/documentos/relatorios/relatorio_comunicacoes_recebidas_2012.pdf

Nedávna reorganizácia štruktúr verejnej správy viedla k začleneniu generálneho inšpektorátu pre miestnu správu do generálneho inšpektorátu pre financie s cieľom zjednotiť kontrolné mechanizmy na úrovni miestnej verejnej správy v súlade s plánom zefektívnenia a zlepšenia ústrednej správy.

3. BUDÚCE OPATRENIA

Kľúčové inštitúcie, ktorých úlohou je predchádzať korupcii v Portugalsku a riešiť ju, čelia rovnakému tlaku na zdroje ako celá verejná správa v tejto krajine, a preto by sa v rámci štátnej reformy, ktorá sa momentálne uskutočňuje, mala venovať pozornosť boju proti korupcii.

Rôzne iniciatívy v poslednom desaťročí ukázali mieru politického odhodlania riešiť korupciu, vrátane prijatia nových právnych predpisov. Hospodárska kríza tiež viedla k zvýšeniu ostražitosti verejnosti vo vzťahu ku korupcii. Nejestvuje však komplexná národná protikorupčná stratégia. Účinné stíhanie a rozsúdenie prípadov korupcie na vysokej úrovni a zložitých prípadov korupcie je aj naďalej výzvou. Podarilo sa dosiahnuť určitý pokrok v spojitosti s dohľadom nad financovaním politických strán, avšak bolo by potrebné podniknúť viac krokov na podporu politiky bezúhonnosti volených činiteľov. Územné plánovanie a výstavba patria aj naďalej medzi odvetvia, ktoré sú najviac náchylné na korupciu. Pokiaľ ide o privatizáciu, prijalo sa už niekoľko opatrení na zvýšenie transparentnosti a obmedzenie rizík súvisiacich s korupciou, je však potrebné vyvinúť ďalšie úsilie na zaistenie posilnených protikorupčných záruk.

Ďalšiu pozornosť si vyžadujú tieto body:

- Dosiahnuť presvedčivé výsledky v **stíhaní** obvinení z korupcie, najmä zaistením, že orgány presadzovania práva, prokuratúra a súdnictvo budú vybavené na účinné riešenie zložitých prípadov korupcie, a tiež posilnením spolupráce medzi kontrolnými mechanizmami a orgánmi presadzovania práva.
- Ďalej pritvrdzovať preventívne opatrenia v **oblasti financovania politických strán**, pričom sa zohľadnia nesplnené odporúčania GRECO. Vypracovať kódexy správania vzťahujúce sa na **volených verejných činiteľov na ústrednej a miestnej úrovni** s primeranými nástrojmi na zabezpečenie ich povinnosti zodpovedať sa a na udeľovanie postihov v prípade porušenia týchto kódexov. Zvážiť zavedenie etických kódexov vo vnútri politických strán alebo zaviesť etické dohody medzi stranami. Zaviesť minimálne požiadavky, pokiaľ ide o konflikt záujmov, tzv. postupy otáčavých dverí, nezlučiteľnosť a zverejňovanie majetkových pomerov pre **miestnych volených a menovaných činiteľov** a zabezpečiť účinné mechanizmy monitorovania a odrádzajúce postihy v tejto oblasti.
- Ďalej upevňovať transparentnosť a overovanie postupov **verejného obstarávania** ex ante a ex post spolu s monitorovaním fázy realizácie verejných zákaziek, vrátane zmlúv uzavretých spoločnosťami vo vlastníctve štátu a verejno-súkromných partnerstiev. Posilniť prevenciu a odhaľovanie rozporov záujmov vo verejnom obstarávaní a zvýšiť povedomie o nich. Zaistiť jednotné uplatňovanie pravidiel o zverejňovaní majetkových pomerov na úradníkov zodpovedných za verejné obstarávanie.
- Posúdiť reprezentatívnu vzorku rozhodnutí v rámci **mestského plánovania** o nedávno zavŕšených projektoch na miestnej úrovni s cieľom identifikovať rizikové faktory a ďalej zlepšovať účinnosť preventívnych opatrení, vrátane transparentnosti rozhodovania. Ďalej posilňovať kontrolné mechanizmy v tomto odvetví.